

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

POKISTONNING TERRORIZMGA QARSHI KURASH BO'YICHA XALQARO KOALISIYA TARKIBIDAGI FAOLIYATI

Mamatqulov Sirojiddin Xusan o'g'li

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, katta o'qituvchi (PhD)

Annotatsiya

Ushbu maqolada Pokiston Islom Respublikasida terrorizmga qarshi kurash siyosati doirasida amalga oshirilgan ishlar, jumladan davlatning "Terrorizmga qarshi kurash bo'yicha xalqaro koalisiya" tarkibidagi faoliyati hamda uning ahamiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan. Shuningdek, Terrorizmga qarshi kurashni amalga oshirish jarayonida duch kelgan qiyinchiliklar hamda faoliyat natijasida mamlakatda erishilgan yutuqlar kabi murakkab jarayonlarning o'ziga hos jihatlari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Pokiston Islom Respublikasi, Milliy Assambleya, Senat, Oliy sud, armiya, Terrorizmga qarshi kurash bo'yicha xalqaro koalisiya, Terrorizmga qarshi kurash boshqarmasi, terrorizm, ekstremizm, harbiy operatsiyalar, ayg'oqchilik faoliyati, NACTA.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПАКИСТАНА В СОСТАВЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОАЛИЦИИ ПО БОРЬБЕ С ТЕРРОРИЗМОМ

Маматкулов Сирожиддин Хусан угли

Ташкентский государственный университет востоковедения, старший преподаватель
(PhD)

Аннотация

В данной статье представлена подробная информация о работе, проделанной в рамках политики борьбы с терроризмом в Исламской Республике Пакистан, включая деятельность государства в составе "Международной коалиции по борьбе с терроризмом" и ее значение. Также будет предоставлена подробная информация о трудностях, с которыми мы столкнулись в процессе борьбы с терроризмом, и особенностях сложных процессов, таких как достижения страны в результате деятельности.

Ключевые слова: Исламская Республика Пакистан, Национальное собрание, Сенат, Верховный суд, армия, Международная коалиция по борьбе с терроризмом, Управление по борьбе с терроризмом, терроризм, экстремизм, военные операции, шпионская деятельность, NACTA.

ACTIVITIES OF PAKISTAN AS PART OF THE INTERNATIONAL COALITION FOR COMBATING TERRORISM

Mamatqulov Sirojiddin Xusan o'g'li

Tashkent State University of Oriental Studies, Senior Lecturer (PhD)

Abstract

This article provides detailed information about the work carried out within the framework of the counter-terrorism policy in the Islamic Republic of Pakistan, including the state's activities as part of the "International Coalition to Combat Terrorism" and its significance. It also provides detailed information about the difficulties encountered in the process of combating terrorism, as well as the specifics of such complex processes as the successes achieved in the country as a result of activities.

Keywords: Islamic Republic of Pakistan, National Assembly, Senate, Supreme Court,

Army, International Coalition on Combating Terrorism, Counter-Terrorism Office, Terrorism, Extremism, Military Operations, Espionage Activities, NACTA.

XXI asr boshlarida xalqaro terrorizm tahdidining kuchayishi global xavfsizlik tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ayniqsa, 2001-yil 11-sentyabr voqealaridan so'ng terrorizmga qarshi kurash masalasi xalqaro siyosatning ustuvor yo'nalishiga aylandi. Shu jarayonda Pokiston strategik geografik joylashuvi, Afg'oniston bilan chegaradoshligi va mintaqaviy siyosiy jarayonlardagi o'rni sababli xalqaro antiterror koalitsiyaning muhim ishtirokchisiga aylandi. Pokistonning terrorizmga qarshi kurash bo'yicha xalqaro koalitsiya tarkibidagi faoliyati mamlakat tashqi siyosati, harbiy strategiyasi hamda ichki xavfsizlik tizimida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Mazkur maqolada Pokistonning xalqaro hamkorlik doirasidagi siyosiy-harbiy faoliyati, erishilgan natijalar hamda yuzaga kelgan muammolar kompleks tahlil qilinadi.

2001-yil AQSh yetakchiligida xalqaro koalitsiyaning Afg'onistonga kirishi ortidan rasmiy Islomobodning Afg'oniston va Toliblar bo'yicha siyosati o'zgardi. Rasmiy Qobul bilan hamkorlikda Pokiston ham Afg'onistondagi xalqaro terrorizmga qarshi kurash harakatiga qo'shildi. Bu Pokiston tomonidan, Afg'onistonga yoqilg'i-moylash materiallarini yetkazib berishni to'xtatish, tranzit savdosi va Tolibon rahbarlarining bank hisoblarini muzlatish bilan boshlandi. Keyin Afg'oniston bilan chegarada transport yo'llari to'sib qo'yildi. Islomobod va Tolibon hukumati o'rtasida diplomatik aloqalar uzildi. 2001-yil 11-sentyabr voqealaridan ko'p o'tmay Pokistonning Kobuldagi vakolatxonasi yopildi. 2001-yil kuzida Tolibonning Pokistondagi elchixonasi o'z faoliyatini to'xtatdi. 2001-yil noyabr oyining oxirida Kobul qulaganidan so'ng, Islomobod Tolibon rejimi bilan diplomatik aloqalar uzilganligini e'lon qildi (Pokiston bu harakatni Tolibon hukumatini tan olgan uchta davlatning oxirgisi edi). Kobulda 2002-yil yanvar oyida yangi diplomatik vakolatxona ish boshladi. Jalolobod, Qandahor va Mozori SHarifda Pokiston konsulliklari ochildi. Amerika va Pokiston maxsus xizmatlari o'rtasida hamkorlik o'rnatildi.

2002-yil boshida ularning birgalikdagi harakatlari katta yutuqqa erishdi Al-Qoidadagi ikkinchi eng muhim shaxs Abu Zubaydani Pokistonda hibsga olish hamkorlikdagi katta natija bo'ldi.

Pokiston va Amerika razvedka idoralarining hamkorligi tufayli Xolid SHayx Muhammad ham avval Karachida, so'ngra Ravalpindi shahrida (2002 va 2003), Ramsay bin al-Shibxa Karachida (2002) va boshqalarda hibsga olingan va Pokiston AQSh ga o'z harakatlarida erkinlik bergan. Amerikaliklar Pokistonda AQSH va uning ittifoqchilari uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan to'rtta aviabazani vaqtincha foydalanish uchun oldilar. Vashington Pokistonning Afg'onistondagi harakatlaridan mamnun edi. 2001-yil sentyabr oyining oxirida Jorj Bush Pokistonga qarshi sanksiyalar bekor qilinishini e'lon qildi. Keyin AQSh Pokistonning tashqi qarzlari bo'yicha foizlarni to'lashni kechiktirdi, bir qator imtiyozli kreditlar berdi va Pokistonning mahsulotlarini sotadigan bozorlarni ochdi. Pokistonga iqtisodiy yordamdan tashqari, ikki tomonlama uskunalar va ba'zi qurollar kela boshladi. 2004-yilda AQSh Pokistonga NATO dan tashqarida yirik ittifoqchi maqomini berdi. Pokistonning xalqaro izolyasiyadan chiqqan tashqi siyosiy holati ham o'zgardi. Islomobod muhim xalqaro uchrashuvlar o'tkaziladigan joyga aylandi. Parvez Musharraf ko'plab poytaxtlarda mehmondo'st mehmonga aylandi. Qisqa vaqt ichida u ko'plab mamlakatlarda, shu jumladan Rossiyada bo'ldi (2003-yil fevral). 2002-yilda Pokiston BMT Xavfsizlik Kengashining doimiy bo'lmagan a'zosi etib saylandi. 2004-yil boshida u yana Britaniya Hamdo'stligiga to'liq a'zo bo'ldi. Pokiston va Afg'oniston Hamid Karzay boshchiligida Kobulda yangi hukumat tuzilgandan so'ng, ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirishga qiziqish bildirdi. 2002-yil fevral oyida Karzay Pokistonga birinchi tashrifini amalga oshirdi va o'sha yilning aprel oyining boshida Musharrafning Afg'onistonga safari bo'lib o'tdi. Muzokaralar davomida tomonlar o'z hududlarining bir-biriga qarshi ishlatilishiga yo'l qo'ymaslik niyatlarini tasdiqladilar.

Giyohvand moddalar ishlab chiqarish va sotish, shuningdek, terrorizmga qarshi birgalikda kurashish to'g'risida kelishuvlarga erishildi. Tomonlar tranzit savdosini tiklashga kelishib oldilar. Kobulning iltimosiga binoan Islomobod Afg'onistonga yuborilgan tovarlar uchun Arab dengizi sohilidagi Qosim portini ochishga, shuningdek, afg'on tovarlari uchun transport bo'jlarini kamaytirishga kelishib oldi. Asosiy yer usti transport yo'nalishlarini va havo qatnovini tiklashga qaror qilindi. Pokistonning 2002-yil 22-dekabrda Afg'oniston va uning qo'shnilari - Pokiston, Eron, Xitoy, Tojikiston, Turkmaniston va O'zbekiston o'rtasidagi yaxshi qo'shnihilik munosabatlari to'g'risidagi Kobul deklarasiyasi qabul qilinishi bilan yakunlangan xalqaro konferensiyada ishtiroki muhim edi. Ayni paytda Pokiston va Afg'oniston o'rtasidagi munosabatlar juda yaxshi. Ular murakkab muammolarga ega. Ulardan eng asosiysi, Kobulning "Dyurand liniyasi"ning hamon tan olinmasligi. Pokiston Hindistonning Afg'onistondagi ta'sirining tobora ortib borayotganini katta xavotir bilan kuzatmoqda. Pokistondan nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy tartibda ham ustunlikka ega, chunki u har doim Tolibon rejimiga qarshi bo'lgan va Shimoliy alyans bilan yaxshi munosabatda bo'lgan. Islomobodda, Hindiston o'zining afzalliklaridan foydalanib, Afg'onistonda Pokistonga qarshi harakatlarni amalga oshirmoqda va ko'plab Afg'onistondagi shaharlardagi konsulliklari bunday tadbirlarning eng yaxshisi hisoblanadi, degan fikrni eshitish mumkin.

To'g'ri, shaxsiy suhbatlarda Pokiston harbiy muassasasining ba'zi vakillari, Hindistonning Afg'onistondagi faoliyatidan xavotirlanish uchun haqiqiy sabablar mavjudligini rad etadilar. O'z navbatida, Kobul Islomobodni toliblarning Afg'oniston hududiga hujumlarini Dyurand liniyasi orqali amalga oshirayotganlikda, Tolibon Pokistonning shimoli-g'arbiy Pashtun hududlaridan qo'llab-quvvatlamoda va adolatdan qochgan toliblarga boshpana va oziq-ovqat ta'minotini joriy qilmoqda. Shuningdek, Pokistonda Tolibon yetakchisi Mulla Umar joylashganligi da'vo qilingan edi.

2012-yil may oyida Pokistonning Abbotobod shahrida Usama bin Lodinning topilishi va yo'q qilinishi Kobulning da'volarini yanada kuchaytirdi. Yaxshiyamki, bu fakt Pokiston rasmiylari uchun kutilmagan syurpriz bo'ldi, Islomobod bu voqeadan so'ng ikkiyuzlamachilikda ayblandi. Bir tomondan, mamlakat terrorizmga qarshi kurashda ishtirok etishini va bu ishtirok tufayli katta yo'qotishlarni e'lon qilsa, boshqa tomondan, dunyoga mashhur terrorchilar o'z hududlarida qulay boshpana topmoqdalar. Bunday muhitda, bir tomonning har qanday tasodifiy va noto'g'ri xatti-harakatlari, boshqa tomondan, qasddan qilingan deb hisoblanadi va uning tarafida keskin reaksiyaga sabab bo'ladi. Umuman olganda, Afg'oniston va Pokistonning o'zaro hamkorligi to'rtta asosiy yo'nalishda - giyohvand moddalar kontrabandasiga qarshi kurash, iqtisodiy hamkorlik, qochqinlarni qaytarish va terrorizmga qarshi kurashda harbiy hamkorlik.

Birinchi yo'nalishdagi natijalar, ehtimol, eng umidsizlikdir. Gap shundaki, nafaqat tegishli e'tibor, resurslar yetishmasligi, korrupsiya va hokazo. Bu mintaqa sharoitida asosiy muammoni hatto eng shafqatsiz majburlash bilan hal qilib bo'lmaydi. Aslida, bu iqtisodiy hodisa bo'lib, uni faqat qishloq xo'jaligiga katta miqdordagi sarmoyalar jalb qilish orqali bartaraf etish mumkin, bu esa oddiy ekinlarni yetishtirishni yanada foydali qiladi. Hozircha bunday bo'lmagan va Afg'onistondan Pokiston dengiz portlariga giyohvand moddalarning "janubiy oqim"i butun dunyo uchun jiddiy xavf bo'lib qolmoqda.

Umuman olganda, iqtisodiy hamkorlik muvaffaqiyatli rivojlanmoqda, lekin uning hajmi unchalik katta emas, bu har ikki mamlakatning imkoniyatlari cheklanganligi bilan belgilanadi. Ushbu sohada katta yutuq 2010-yil oktyabr oyida Pokiston Afg'oniston tranzit savdosi to'g'risidagi bitim, shuningdek, 2010-yil iyul oyida Pokiston Afg'oniston temir yo'lini tashkil etish bo'yicha anglashuv memorandumini imzolandi. Ammo yuqorida qayd etilgan gaz va gaz quvurlarining qurilishi bu sohada haqiqiy yutuq bo'ladi. Ularning roli iqtisodiy doiradan tashqarida, ular bu mamlakatlarning ijtimoiy-siyosiy muammolarini hal qilishga va mintaqadagi davlatlararo aloqalarni mustahkamlashga katta hissa qo'shadi.

Nisbatan muvaffaqiyatli hal qilingan uchinchi muammo - afg'on qochqinlarini o'z

vatanlariga qaytarish. Bunga o'tgan davr bilan taqqoslaganda mamlakatda barqaror vaziyat, jahon hamjamiyatining moddiy yordami va 2002-yildan beri BMT ning "Qochqinlarni ixtiyoriy ravishda qaytarish" dasturini amalga oshirish yordam bermoqda.

Albatta, Pokiston uchun asosiy muammo bu – Afg'onistondagi antiterror kampaniyasining harbiy sohasidagi ishtiroki. Yuqorida aytib o'tilganidek, Pokiston bu sohada keng ishtirok etdi. Uning barcha harbiy faoliyati antiterroristik koalitsiyaning boshqa a'zolari bilan bog'liq edi, ammo, albatta, uning yadrosi Afg'oniston va AQSh bilan hamkorlik edi.

Faoliyatni, birinchi navbatda, harbiylarni muvofiqlashtirish uchun uch tomonlama AQSh-Afg'oniston-Pokiston komissiyasi tuzilib, uch mamlakatning umumiy faoliyati, mavjud muammolar, logistika muammolari, qo'shma operasiyalar, razvedka xizmatlarini muvofiqlashtirish va hokazolar muhokama qilingan. Chegara mojarosining oldini olish uchun, uch tomonlama komissiya doirasida chegaraoldi hududlaridagi terrorchilar harakatlariga qarshi kurashishda samarali hamkorlikni rivojlantirish bo'yicha ishlar olib borildi. Xususan, uch mamlakat vakillari Dyurand liniyasi bo'ylab munozarali joylardagi bir qator nuqtalarni borib ko'rishdi. AQSh mutaxassislari chegara postlarining aniq joylashishini aniqlash va Amerika qo'shinlari yoki samolyotlari bilan Pokiston chegarasini kesib o'tish bilan bog'liq noxush hodisalarning oldini olish uchun, global joylashuvni aniqlash uskunolari yordamida joylarda razvedka o'tkazdilar.

Pokiston chegara va huquq-tartibot idoralarini kuchaytirish dasturiga AQSh 73 million dollar ajratdi, dastur davomida Pokistonga harbiy transport uskunolari, qisqa masofali va uzoq masofali aloqa uskunolari, shuningdek, mahalliy maxsus xizmatlarni terrorizmga qarshi kurashning zamonaviy usullari bo'yicha o'qitish uchun mutaxassislar yuborildi. Qo'shma Shtatlar Pokistonga terrorizmga qarshi keng ko'lamli yordamni, avval Surge Pokiston strategiyasini, so'ngra Afg'oniston va Pokistondagi xavfsizlik masalalarining o'zaro bog'liqligini tasdiqlovchi ACPAK (Afg'oniston, Pokiston) strategiyasini kiritdi. Ushbu strategiyalarga muvofiq, AQSh Pokiston hududiga uchuvchisiz uchish apparatlaridan foydalangan holda intensiv zarbalar berishni boshladi. AQSh ning Pokistonga nisbatan samolyotdan foydalanishi uning suverenitetini qo'pol ravishda buzilishi sifatida qaralmadi.

OAV xabarlariga ko'ra, 2008-yil yanvar oyida prezident Parvez Musharraf, Quruqlik kuchlari shtab boshlig'i Pervez Kiyani, AQSh Milliy razvedka boshqarmasi direktori Maykl Mak Konnell va Markaziy razvedka boshqarmasi direktori Maykl Xayden AQSh samolyotlaridan Pokistonda foydalanish to'g'risida kelishib olishdi. Mamlakat rasmiylari bilan oldindan kelishuvsiz ushbu qaror amalga oshirildi. 2008-yilda Parvez Musharraf hokimiyatdan ketgandan keyin AQSh Pokistonning nishonlariga qarshi samolyotlardan faol foydalana boshladi.

Umuman olganda, Tergov jurnalistikasi byurosining ma'lumotlariga ko'ra, 2004-yilda Pokistonda uchuvchisiz uchish apparatlaridan 1 ta zarba, 2005-yilda 3 ta, 2006-yilda 3 ta, 2007-yilda 5 ta, 2008-yilda 38 ta., 2009-yilda 55, 2010-yilda 128, 2011-yilda 75 ta, 2012-yilda 48 ta, 2013-yilda – 13 ta zarbalar berilgan. Barcha 369 hujum natijasida 2500-3500 kishi vafot etgan, asosan jangarilar. Ammo halok bo'lganlar orasida tinch aholi ham bo'lgan. O'rtacha hisobda, Pokistonga hujumlar natijasida halok bo'lgan har to'rtinchi kishi fuqaro va har 18-bola. Ularning o'limi, har safar ommaviy noroziliklarga olib keldi, Amerikaga qarshi kayfiyatni kuchaytirdi va ba'zi pokistonliklarni jangarilar safiga qo'shilishga majbur qildi.

2013-yildagi saylovlarda PML (N) ning g'alabasi AQSh aviasiyasining Pokistonga nisbatan qo'llanish darajasiga ta'sir qildi. 2013-yil may oyida Pokistonning Tolibon ierarxiyasida ikkinchi shaxs bo'lgan Vali urRahmon o'ldirilganidan so'ng, Pokistondagi siyosiy partiyalardan birining rahbari Imron Xon yangi bosh vazirning mamlakat havo hududiga bostirib kirishini to'xtatishi kerakligini aytdi. Biroq, Navoz Sharifning o'zi faol qadamlar qo'ymasdan, samolyotlarning uchuvchisiz ishlatilishiga qarshi chiqish bilan cheklanib qoldi. Uning ba'zi raqiblari bosh vazir AQSH bilan muzokaralar orqali Pokiston hududiga uchadigan samolyotlarning sonini kamaytirishi mumkin, deb hisoblashdi.

2016-yil oktyabr oyida Pokiston armiyasi quruqlikdagi kuchlarining qo‘mondoni bu mamlakatda Tolibon guruhining batamom mag‘lubiyatga uchragani haqida xabar berdi. Pashtu radiosi tarqatgan xabarga ko‘ra, Pokiston armiyasining quruqlikdagi kuchlari qo‘mondoni Rohil Sharif 2016-yil 24-oktyabrdagi chiqishida shunday dedi: “Pokiston armiyasining 2014-yilning 15-iyun kunida Vaziristonda boshlagan harbiy amaliyotlari natijasida Tolibon guruhi butunlay bartaraf etildi”. Rohil Sharifning qo‘shimcha qilishicha, Pokiston armiyasi “Zarbu g‘azab” deb nomlangan harbiy operatsiyalarni amalga oshirishi ortidan mamlakatda oldingidan ko‘ra yanada xavfsizlik masalasiga ko‘proq e‘tibor qaratildi. Unga ko‘ra, endilikda Pokiston o‘zining Afg‘oniston chegaralarida Tolibon guruhi harakatlarini butunlay bartaraf etdi, deya iddao qila oladi. Vaholanki, ushbu mamlakat Tolibon guruhi bilan shiddatli to‘qnashuvlarni boshdan o‘tkazgan. Afg‘oniston ilgarigidek Pokistonni Tolibon guruhining homiysi deb ataydi.

Xulosa qilib aytganda, Pokistonning terrorizmga qarshi kurash bo‘yicha xalqaro koalisiya tarkibidagi ishtiroki mamlakat tashqi siyosatida tub burilish yasadi va uni global xavfsizlik tizimining muhim bo‘g‘iniga aylantirdi. 2001-yildan keyingi davrda Pokiston AQSh va Afg‘oniston bilan harbiy-siyosiy hamkorlikni kuchaytirib, qo‘shma operatsiyalar, razvedka al mashinuvi va chegara xavfsizligini ta‘minlash borasida sezilarli natijalarga erishdi.

Shu bilan birga, mazkur jarayon suverenitet masalasi, uchuvchisiz uchish apparatlari zarbalari oqibatidagi fuqarolar talofati hamda Afg‘oniston bilan o‘zaro ishonch muammolari kabi murakkab jihatlarni ham yuzaga chiqardi. Terrorizmga qarshi kurash doirasida erishilgan harbiy va siyosiy yutuqlarga qaramay, mintaqaviy barqarorlikni ta‘minlash uzoq muddatli va kompleks yondashuvni talab etadi. Umuman olganda, Pokistonning xalqaro koalisiya doirasidagi faoliyati uning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlash bilan birga, ichki xavfsizlik tizimini qayta shakllantirishga ham xizmat qildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdulmuminov A. Pakistan’s Partition: Seartition: Search for National Identity. // Journal of Research at Minnesota State University. – Mankato, 2015. №15. – P. 14.
2. Bright W. J., Shevket M. Sh. Tarihi Pakistan. – Lahore: Darulshaour Publications, 2015. – P. 243.
3. Lodhi M. Pakistan beyond the “Crisis State”. – Karachi: Columbia University Press, 2011. – P. 301.
4. M.R. Kazim. A Concise History of Pakistan. – Karachi: Oxford University Press, 2019. – P. 119.
5. Musharraf P. A Plea for Enlightened Moderation. 01.06.2004. <https://www.washingtonpost.com/wpdyn/articles/A5081-2004May31.html>
6. Musharraf P. In the Line of Fire: A Memoir. – New York: Free Press, 2006. – P. 280.
7. Rafique M. A. Pakistan: History and Politics 1947-1971. – Karachi: Oxford University Press, 1991. – P. 229.
8. Talbot I. Pakistan: a modern history. – New York: St. Martin’s Press, 1998. – P. 251.